

Найбільш загальними критеріями є відповідність екологічних знань, цінностей, дій і вчинків учнів принципам стійкого розвитку, екологічної та особистої безпеки.

Сформованість культури екологічної поведінки учнів основної школи оцінюється за рівнями: високий, середній, низький.

Високий рівень характеризують структуровані, системні знання причин, шляхів вирішення глобальних екологічних проблем і загроз, знання екологічного законодавства, норм екологічної етики; визнання самоцінності природи, усвідомлення особистої причетності до виникнення і вирішення екологічних проблем різного рівня; уміння вичленити екологічний контекст, аналізувати екологічні наслідки різних життєвих ситуацій; наявність відповідних практичних вмінь і досвіду вирішення екологічних проблем, дотримання норм екологічної і особистої безпеки у природі, а також у повсякденному житті і побуті.

Середній рівень: екологічні знання не структуровані, переважають відомості щодо негативних наслідків глобальних екологічних проблем; природа цінується з позиції багатогранної користі для людини, включаючи естетичну, рекреаційну; наявність деяких практичних вмінь дотримання норм екологічної і особистої безпеки у довкіллі.

Низький рівень: невідомості встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у системі “природа – людина”, відсутність будь-яких уявлень про екологічне законодавство; природа розглядається, насамперед, як джерело задоволення матеріальних потреб; делегування відповідальності за стан довкілля іншим особам, установам тощо, дотримання деяких норм особистої і екологічної безпеки.

Емпіричні дані про сформованість культури екологічної поведінки учнів основної школи здобуваються за допомогою методики “Ставлення до екологічних проблем” (М. Кочетков); методики дослідження системи життєвих смислів (В. Котляков, модифікація Д. Єрмакова), методика вивчення екологічної культури школярів (С. Н. Глазачов, С. С. Кашлев, А. А. Марченко).

Література

1. Кавалеров А. А. Цінність у соціокультурній трансформації : Монографія / А.А. Кавалеров. – Одеса : Астропринт, 2001. – 224 с.
2. Могильний А. П. Культура і особистість : [монографія] / А. П. Могильний. – К. : Вища шк., 2002. – 303 с.
3. Федорова М. А. Культура поведінки дітей 6–7-го років життя (виховання у НВК “школа – дитячий садок”) : метод. посіб. М. А. Федорова / за ред. проф. М. В. Левківського. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2005. – 136 с.

І. М. Санковська
м. Київ

РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглянуто умови, які сприяють формуванню культури

ресурсозбереження молодших школярів як складової культури екологічної поведінки.

Ключові слова: учні початкової школи, культура екологічної поведінки, ресурсозбереження.

Повага до природи визнана однією з фундаментальних цінностей у Декларації тисячоліття ООН. Її формує екологічна культура, духовність, свідомість. Більшість політиків, освітян, науковців дійшли згоди, що четвертою складовою сталого розвитку має стати культура, духовність загалом і, зокрема, екологічна культура. Зміни у ставленні до природи, у поведінці в довкіллі людини, суспільства – це передумова зміни моделей споживання і життєдіяльності, виробництва. Визнано також, що відсутність духовності, екологічної культури – чи не найважливіший чинник, який стримує перехід до сталого розвитку і вирішення найгостріших екологічних проблем людства, цивілізації [3, с. 37–38].

Сучасні вчені екологічну культуру розглядають як культуру єднання людини з природою, гармонічне злиття соціальних потреб людей із нормальним існуванням та розвитком середовища. Зокрема, І. Зверев, А. Захлебний, І. Суравегіна, Л. Симонова-Салєєва характеризують людину, що оволоділа такого роду культурою, як таку, що підкорює всі сили своєї діяльності вимогам раціонального природокористування, піклується про покращення навколишнього середовища, не допускає його руйнування і забруднення [2, с. 27–29].

Під “культурою екологічної поведінки” розуміємо тип або форму організації життя і діяльності учнів, що виявляється у соціально та особистісно обумовлених вчинках і діях під час безпосередньої та опосередкованої взаємодії з довкіллям у повсякденній діяльності.

У зв’язку з цим необхідно оволодівати науковими знаннями, засвоювати моральні ціннісні орієнтації щодо природи, а також виробляти практичні уміння і навички зі збереження сприятливих умов навколишнього середовища та грамотного ресурсовикористання.

Ефективною при цьому має стати екологізація шкільної освіти, яка передбачає включення екологічних аспектів, що пов’язані з основним матеріалом, до складу практично всіх навчальних дисциплін. В основу процесу екологізації повинні бути покладені дидактичні, психологічні, етичні та методичні принципи.

Головний зміст екологічної освіти полягає у формуванні мотиваційних основ екологічної свідомості дитини. Екологічні знання дітей мають стати засобами, які входять у практичну діяльність і відповідно її мотивують. Зміст екологічної освіти в початковій школі повинен містити такі компоненти:

- система знань про взаємодію суспільства і природи;
- система норм і правил ставлення до природи;
- вміння і навички із вивчення природи та її охорони;
- емоційно-ціннісні екологічні орієнтири [1, с. 11–12].

Здатність застосовувати різноманітні одержані екологічні знання й досвід у повсякденних життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних

цінностей, – і є усвідомленням особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної побутової діяльності та свідомим наступним ресурсозбереженням. Під ресурсозбереженням розуміють діяльність (організаційну, економічну, технічну, наукову, практичну, інформаційну), методи, процеси, комплекс організаційно-технічних заходів, що супроводжують усі стадії життєвого циклу об'єктів і спрямовані на раціональне використання та ощадне витрачання ресурсів. У ресурсозбереженні розрізняють енергозбереження та матеріалозбереження [4, с.631–632].

Ресурсозбереження є одним із різновидів екологічної поведінки як дорослих людей, так і учнів початкової та основної школи. Водночас побутове ресурсозбереження виступає для всіх показником культури поведінки стосовно довкілля. Однак у сучасному змісті екологічної освіти бракує ресурсозберігаючої проблематики. Тому необхідно певним чином компенсувати нестачу інформації, на базі якої школярі можуть щоденно приймати рішення і діяти на користь природі.

Процес формування екологічної культури та культури ресурсозбереження молодших школярів є ефективним за умов:

- використання додаткового матеріалу екологічного спрямування на уроках “Я і Україна” (розв’язання задач з екологічною складовою);
- проведення екологічних спостережень та екскурсій у природу (екологічна стежка);
- організації безпосередньої діяльності учнів з охорони природи своєї місцевості під час навчально-пізнавальної та суспільно корисної праці (проектна діяльність);
- проведення позакласних заходів екологічної тематики (екоекспрес);
- залучення батьків до процесу формування екологічної культури дітей (спільний збір макулатури, екологічний вчинок моєї сім’ї).

Сьогоднішні школярі, які в майбутньому стануть молоддю – найактивнішою складовою суспільства, – мають набути активної життєвої позиції щодо збереження природних ресурсів. Є сподівання, що екологічно грамотна молодь зможе зупинити знищення природи і змінити екологічну ситуацію на краще, адже природа не любить байдужих, бездушних та бездумних користувачів.

Література

1. Концепція екологічної освіти України / Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – №7, квітень. – 2002. – 21 с.
2. Концепция общего среднего экологического образования/И.Д. Зверев, А. Н. Захлебный, И. Т. Суравегина, Л. П. Симонова-Салеева.–М., 1994.–103 с.
3. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку: документ в рамках проекту ПРООН/ГЕФ “Оцінка національного потенціалу в сфері глобального екологічного управління в Україні”- К., 2007.– 185 с.
4. Українська екологічна енциклопедія / редкол: Р. С. Дяків [та ін.] - -2-е вид. – К.: МЕФ, 2005. – 807 с.

О. В. Скалько
м. Київ